

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КОМПОНУВАННЯ НАПІВПРОВІДНИКОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: alisa-d@ukr.net

Метою статті є з'ясування основних проблем правової охорони компонування напівпровідникових виробів як об'єкта права інтелектуальної власності, висвітлення розбіжностей в правовій охороні права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів, передбачених у національному законодавстві та Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також аналіз законодавства, що регулює охорону права на компонування напівпровідникових виробів в Україні, наукових концепцій з цього питання та досвіду зарубіжних країн задля знаходження шляхів вдосконалення чинного національного законодавства, що регулює вказані відносини. **Методологічною основою** дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Використання цих методів дало можливість виявити та описати проблеми правової охорони компонування напівпровідникових виробів в Україні. **Результати:** значна кількість положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони потребує своєї імплементації на рівні кодифікованого регулювання як шляхом внесення змін до книги 4 Цивільного кодексу України, так і шляхом вдосконалення спеціального законодавства щодо охорони права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів як окремих об'єктів права інтелектуальної власності. **Обговорення:** системний аналіз досліджуваного питання свідчить про очевидну проблематику обсягу правової охорони компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем) в Україні, адже обмеження її лише державною реєстрацією та відмова від перевірки сукупності елементів (способів, системи, технології та закодованої інформації) на оригінальність, а також обмеження (заборона) на віднесення до правової охорони закодованої інформації, є наслідком неповної та не всебічної перевірки умов охороноздатності та її дієвості у сфері права інтелектуальної власності. Згідно ж зі світовою практикою, правова охорона має передбачати відповідні санкції за порушення права на об'єкт інтелектуальної власності, що охороняється, а не просто державну реєстрацію.

Ключові слова: компонування напівпровідникових виробів; правова охорона; відтворення топографії; набуття права на компонування напівпровідникових виробів; здійснення права на компонування напівпровідникових виробів; Угода про асоціацію.

Постановка проблеми та її актуальність. Аналіз сучасних наукових досліджень, де піднімаються питання щодо проблеми правового регулювання компонування напівпровідникових виробів засвідчує, що сучасна цивілістична наука приділяє недостатньо уваги у цій сфері й, зокрема, щодо імплементації до національного законодавства визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1] (далі – Угода) обов'язків із за-

безпечення належної правової охорони, до якої відноситься право дозволяти або забороняти дії щодо відтворення компонування напівпровідникових виробів (топографії інтегральних мікросхем) настільки, наскільки вона охороняється наведеною Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1], комерційне використання чи імпорт із цією метою топографії інтегральних мікросхем або напівпровідникового продукту, виробленого

шляхом використання топографії інтегральних мікросхем тощо. Це зумовлює неоднозначний підхід щодо застосування законодавства у даній сфері.

В Україні за положеннями частини 1-2 статті 4 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» від 05 листопада 1997 року № 621/97-ВР (далі – Закон № 621/97-ВР) [2] держава здійснює правову охорону компонування напівпровідникових виробів шляхом її реєстрації в Національному органі інтелектуальної власності (далі – НОІВ). І цим Законом України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [2] не охороняються права на ідеї, способи, системи, технології або закодовану інформацію, які можуть бути втілені в компонуванні напівпровідникових виробів.

Норми Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1] конкретизують положення щодо вимог по охороні, зокрема, передбачено, що охорона топографії напівпровідникових продуктів (компонування напівпровідникових виробів) тією мірою, якою вона відповідає умовам, що вона є результатом власної інтелектуальної діяльності її творця і не є загальновідомою в напівпровідниковій промисловості. Якщо топографія напівпровідникового продукту (компонування напівпровідникових виробів) складається з елементів, які є загальновідомими в напівпровідниковій промисловості, вона охороняється лише в тому обсязі, в якому комбінація таких елементів, взятих як ціле, відповідає згаданим вище умовам.

У цьому контексті виникає проблематика правозастосування охорони компонування напівпровідникового виробу, оскільки Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1] охороняється закодований напівпровідниковий продукт (пункт в стаття 224, стаття 225 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом), у той же час положення вітчизняного законодавства не охороняють права на закодовану інформацію, яка може бути втілена в компонуванні напівпровідникових виробів (частина 2 стаття 4 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [2]).

Отже, очевидно існують розбіжності між підходами щодо правової охорони компонування напівпровідникового виробу, визначеними в Угоді про асоціацію між Україною та Європей-

ським Союзом [1] та на її виконання імplementованих у національне законодавство підходів.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми правової природи та визначення топографії інтегральних мікросхем (компонування напівпровідникових виробів) у системі об'єктів права інтелектуальної власності неодноразово досліджували такі вчені, як О. Арданов, М. Богуславський, А. Бойченко, Ю. Бошицький, А. Григоренко, О. Дзера, А. Дідук, М. Денисюк, Р. Дроб'язко, В. Калятін, О. Кохановська, Ю. Мусієнко, О. Підпригора, О. Сергєєв, С. Харитонов, Р. Шишка та багатьма іншими.

Стан правового забезпечення сфери інтелектуальної діяльності в Україні досліджують: О. Брежнєва-Єрмоленко, В. Вірченко, Б. Маліцький, О. Овечкіна, С. Олійнічук, Т. Павленко, Г. Полежаєва, С. Поляков, Т. Радзівська, Л. Татаріна, А. Українець, П. Шиянта інші.

Вивченню питання щодо розуміння компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем) як об'єкта права інтелектуальної власності та їх використання присвячували окремі свої дослідження: О. Тарасов, Є. Булат, В. Белов, Г. Віталієв, Г. Денісов та інші.

Проте не дивлячись на те, що цілий ряд науковців досліджували дану проблематику, все ж таки поки що в Україні відчувається нестача комплексних наукових досліджень, присвячених проблемам охорони прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі, що стосується фіксації на матеріальних носіях просторово-геометричних розміщень сукупності елементів мікросхеми та з'єднань між ними, хоча цих питань у тому чи іншому аспекті торкалися різні автори.

Метою статті є з'ясування основних проблем правової охорони компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем) як об'єкта права інтелектуальної власності, висвітлення розбіжностей у правовій охороні права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем), передбачених в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1] та в Законі України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Правовій охороні права інтелектуальної власності присвячено главу 9 підрозділу IV Угоди

про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1], що охоплює 96 із 486 норм даної Угоди (статті 157-252), серед яких підрозділ 6 статей 224-227 окремо приділений компонуванням напівпровідникових виробів (топологіям інтегральних мікросхем), що свідчить про важливість сфери охорони прав на компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем) для Європейського співтовариства.

У сфері охорони права на компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем), сторони підтверджують виконання своїх зобов'язань на підставі основних міжнародних конвенцій.

Отже, Україна зобов'язалася забезпечити належну правову охорону, яка включає право дозволяти або забороняти будь-які з таких дій: відтворення топографії настільки, наскільки вона охороняється згідно зі статтею 225(2) цієї Угоди; комерційне використання чи імпорт із цією метою топографії або напівпровідникового продукту, виробленого шляхом використання топографії (стаття 226 Угоди) [1].

На виконання ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1], Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів» від 19 вересня 2019 року № 111-XI внесені зміни до Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», яким змінено його назву на Закон України від 05 листопада 1997 року № 621/97-ВР «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [2] (далі – Закон № 621/97-ВР) та відповідно зазначена сфера його застосування, а саме – він покликаний на регулювання відносин, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням прав на компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем) в Україні.

Чинний Цивільний кодекс України [3] (далі – ЦК України) закріпив норму щодо обсягу правової охорони компонування напівпровідникового виробу (топологій інтегральних мікросхем), який визначається сукупністю

пов'язаних зображень цього компонування на матеріальному носії.

В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1] встановлюється, що для її цілей:

а) «напівпровідниковий продукт» означає кінцеву або проміжну форму будь-якого продукту: що складається з корпусу матеріалу, який містить прошарок напівпровідникового матеріалу; і має один або більше прошарків, що складаються з провідникового, ізоляційного або напівпровідникового матеріалу, з прошарками, розташованими відповідно до раніше визначеної тривимірної структури; і призначена для виконання електронної функції виключно або разом із іншими функціями;

б) «топографія» напівпровідникового продукту означає набір взаємопов'язаних зображень, які зафіксовано або закодовано: які представляють тривимірну структуру з прошарків, з яких складається напівпровідниковий продукт; і в такому наборі кожне зображення має структуру або частину структури з поверхнею напівпровідникового продукту на будь-якому етапі виробництва.

Норми Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1] конкретизують положення щодо вимог по охороні, зокрема, передбачено, що охорона топографії напівпровідникових продуктів (компонування напівпровідникових виробів) тією мірою, якою вона відповідає умовам, що вона є результатом власної інтелектуальної діяльності її творця і не є загальновідомою в напівпровідниковій промисловості. Якщо топографія напівпровідникового продукту (компонування напівпровідникових виробів) складається з елементів, які є загальновідомими в напівпровідниковій промисловості, вона охороняється лише в тому обсязі, в якому комбінація таких елементів, взятих як ціле, відповідає згаданим вище умовам.

Положення Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (№ 621/97-ВР) не охороняють права на ідеї, способи, системи, технології або закодовану інформацію, які можуть бути втілені в компонуванні.

У цьому контексті виникає проблематика правозастосування охорони компонування напівпровідникового виробу (топології інтегральних мікросхем), оскільки Угодою охороняється закований напівпровідниковий продукт (пункт б стаття 224 і стаття 225 Угоди), у той же час положення національного законодавства не охороняють права на заковану інформацію, яка може бути втілена в компонуванні (частина 2 статті 4 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (№ 621/97-ВР)).

Отже, очевидно існують розбіжності між підходами щодо правової охорони компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем), визначеними в Угоді та на її виконання імплементованих у національне законодавство підходів.

Нормативно-правове регулювання охорони прав на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем) має цілу низку питань, що потребують свого роз'яснення. Зокрема, це: підвищення рівня цивільно-правової охорони прав на об'єкти промислової власності загалом і на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем), зокрема, вдосконалення національного законодавства, гармонізація його до міжнародних та європейських норм.

Утім, існування цих та поява нових проблемних аспектів у чинному законодавстві про компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем) загострює необхідність звернення до нормативно-правової охорони цієї сфери суспільних відносин.

Цивільно-правова охорона компонування напівпровідникового виробу (топології інтегральних мікросхем) неможлива без розробки дієвих правових механізмів та удосконалення законодавства, що дасть можливість забезпечити як належну правову охорону та захист прав володільців таких об'єктів, так і зростання науково-технічного потенціалу України.

Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (№ 621/97-ВР) визначає умови надання правової охорони компонуванням напівпровідникових виробів (стаття 4), зокрема, що держава здійснює правову охорону компонування напівпровідникового виробу шляхом її реєстрації в Національному органі інтелектуальної власності. Особливості охорони права на компонування напівпровідникових виробів, відне-

сені до державної таємниці, визначаються окремим законодавством.

Як зазначено, цей Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (№ 621/97-ВР) не охороняє права на заковану інформацію, які можуть бути втілені в компонуванні.

Однак, реєстрація Національним органом інтелектуальної власності компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем), які охоплюють сукупність пов'язаних зображень, певним чином зафіксованих або закованих, які становлять тривимірну конфігурацію шарів, з яких складається напівпровідниковий виріб та в яких кожне зображення містить конфігурацію або частину конфігурації напівпровідникового виробу на будь-якій стадії його виготовлення, і при цьому відмова від охорони права на заковану інформацію, яка може бути втілена в компонуванні напівпровідникового виробу, дещо суперечить самому обсягу права на компонування напівпровідникового виробу, яке визначається сукупністю пов'язаних зображень компонування напівпровідникового виробу на матеріальному носії, адже без охорони як способу, так і системи, технології, як наслідок кодової інформації, втрачається сенс набуття охоронюваного права, що є ризиками перешкоди щодо здійснення права на компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем) в Україні.

Умови охороноздатності компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем) передбачають визнання оригінальним компонування напівпровідникових виробів тільки у тому разі, якщо сукупність таких елементів (способи, системи, технології та закована інформація) не створені шляхом прямого відтворення (копіювання) іншого компонування напівпровідникового виробу і не були відомі у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Установи або до дати першого використання компонування напівпровідникового виробу.

Системний аналіз досліджуваного питання свідчить про очевидну проблематику обсягу правової охорони компонування напівпровідникових виробів (топологій інтегральних мікросхем) в Україні, адже обмеження її лише державною реєстрацією та відмова від перевірки сукупності елементів (способів, системи, технології та закованої інформації) на

оригінальність, а також обмеження (заборона) на віднесення до правової охорони закодованої інформації, є наслідком неповної та не всебічної перевірки умов охороноздатності та її дієвості у сфері права інтелектуальної власності.

Держава здійснює правову охорону компонування напівпровідникового виробу шляхом її реєстрації в Національному органі інтелектуальної власності (НОІВ) відповідно до частини 1 статті 4 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (№ 621/97-ВР).

Згідно зі світовою практикою, правова охорона має передбачати відповідні санкції за порушення права на об'єкт інтелектуальної власності, що охороняється, а не просто державну реєстрацію. Відповідно, правова охорона надається лише зареєстрованому праву інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем) без попереднього аналізу і ставить в залежність автора від дій інших осіб, тобто обтяжує останнього на власну перевірку реєстрації подібних виробів у світі.

Наведене свідчить про проблемність питань нормативно-правового регулювання охорони права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем). І на сьогодні, національне законодавство у сфері права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем) містить у собі суперечливі положення, які закріплені як у Конвенціях із охорони права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів (топології інтегральних мікросхем), так і положеннях, закріплених у Директивах Європейського Союзу (ЄС).

Висновки. Значна кількість положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1] потребує своєї імплементації на рівні кодифікованого регулювання як шляхом внесення змін до книги 4 Цивільного кодексу України, так і шляхом вдосконалення спеціального законодавства щодо охо-

рони права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів як окремих об'єктів права інтелектуальної власності. Зазначені зміни мають стосуватися передбачення прямо у спеціальному Законі України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів»: віднесення конкретно визначеної кодованої інформації щодо охоронюваного права, повноцінна та об'єктивна перевірка сукупності елементів (способів, системи, технології та закодованої інформації) на оригінальність.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 чер. 2014 р. № 984-011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011 (дата звернення: 25.02.2023).

2. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05 лист. 1997 р. № 621/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.02.2023).

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.02.2023).

References

1. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeyskym Soyuzom, Yevropeyskym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony vid 27 cher. 2014 r. № 984-011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011 (data zvernennya: 25.02.2023).

2. Pro okhoronu prav na komponuvannya napivprovidnykovykh vyrobiv: Zakon Ukrayiny vid 05 lyst. 1997 r. № 621/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80> (data zvernennya: 25.02.2023).

3. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 16 sich. 2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennya: 25.02.2023).

PROBLEMS OF LEGAL PROTECTION OF SEMICONDUCTOR PRODUCT ASSEMBLY IN UKRAINE

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: alisa-d@ukr.net

*The purpose of this article is to clarify the main problems of legal protection of the composition of semiconductor products as an object of intellectual property law, to highlight the differences in the legal protection of the right of intellectual property for the composition of semiconductor products, provided for in national legislation and the Association Agreement between Ukraine and the European Union, and as well as an analysis of the legislation regulating the protection of the right to assemble semiconductor products in Ukraine, scientific concepts on this issue and the experience of foreign countries in order to find ways to improve the current national legislation regulating the specified relations. **The methodological basis** of the research is general scientific and special methods of scientific knowledge. The use of these methods made it possible to identify and describe the problems of legal protection of the composition of semiconductor products in Ukraine. **Results:** a significant number of provisions of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand, require their implementation at the level of codified regulation, as by amending Book 4 of the Civil Code of Ukraine, as well as by improving special legislation on the protection of intellectual property rights for the composition of semiconductor products as separate objects of intellectual property rights. The specified changes should refer directly to the provisions of the special Law of Ukraine "On Protection of Rights to the Composition of Semiconductor Products": assignment of specifically defined coded information to the protected right, full and objective verification of the set of elements (methods, system, technology and coded information) for originality. **Discussion:** the systematic analysis of the researched question shows the obvious problematic of the scope of legal protection of the composition of semiconductor products (topologies of integrated circuits) in Ukraine, because it is limited only by state registration and the refusal to check the set of elements (methods, systems, technology and coded information) for originality, and also the restriction (prohibition) on assigning coded information to legal protection is a consequence of incomplete and not comprehensive verification of the conditions of protection and its effectiveness in the field of intellectual property law. According to world practice, legal protection should provide for appropriate sanctions for violation of the right to a protected object of intellectual property, and not just state registration. Accordingly, legal protection is granted only to the registered intellectual property right for the layout of semiconductor products (integrated microcircuit topology) without prior analysis and makes the author dependent on the actions of others, that is, burdens the latter on his own verification of the registration of similar products in the world.*

Key words: layout of semiconductor products; legal protection; reproduction of topography; acquisition and exercise of rights to layout of semiconductor products in Ukraine; Association Agreement.